

Free Voice: kleine club

Ellen de Vries
Foto's Frank Fahrner

Rekenmachientjes ratelen. Formulieren en ellenlange vragenlijsten worden koortsachtig ingevuld en in vijfvoud gekopieerd: hoeveel projecten, hoeveel uren, welk resultaat... 'Vrijdag is de deadline. Dan gaat het loket dicht tot 2010', legt Free Voice-directeur Bart Dijkstra uit. Het loket van het ministerie van Buitenlandse Zaken (BuZa) welteverstaan, de belangrijkste subsidiegever van Free Voice. De overige 35-40 procent subsidie komt van de Nationale Postcode Loterij en andere fondsen. 'En dat is maar goed ook. Anders ben je net de zetbaas van BuZa', grapt Dijkstra. Bovendien is het op dit moment lastig om daar geld los te krijgen voor projecten in Arabische landen. En ook daar schort het nogal eens aan de persvrijheid.

Free Voice is de media-organisatie die

Een helse dictator die de persvrijheid beknot? Een tsunami als gevolg waarvan nieuwsuitzendingen belemmerd worden? Media-organisatie Free Voice steunt wereldwijd – veelal – kansarme landen die van betrouwbare informatie verstoken zijn.

zich wereldwijd inzet 'voor onafhankelijke en pluriforme media, evenwichtige en betrouwbare journalistiek en persvrijheid'. De missie? Aik Meeuse van de afdeling Beleid & Communicatie verklaart desgevraagd plechtig: 'Wij vinden dat iedereen recht heeft op goede en evenwichtige informatie. Dat recht vloeit voort uit artikel 19 van de Universele verklaring van de Rechten van de mens.' Met name kansarme landen hebben prioriteit. Maar niet met de intentie ze hulpverslaafd te maken. Dijkstra haalt een foto tevoorschijn – waarop een geprangde zwarte man staat afgebeeld die een dik pak geld in zijn armen knelt – om de filosofie van Free Voice te illustreren. Alleen maar bankbiljetten uitdelen is niet meer van deze tijd. Dijkstra: 'Ons beleid is mensen onafhankelijk maken van hulp.' Vandaar dat de nadruk binnen de trainingen die Free Voice verzorgt op management en marketing ligt: media moeten leren zichzelf te bedruipen door eigen inkomsten te genereren. Bovendien werkt Free Voice – zoals dat heet – vraaggericht.

Dat Free Voice al twintig jaar bestaat wekt misschien verbazing. Stilgezeten heeft de organisatie zeker niet: binnen dat tijdsbestek werden vijfhonderd projecten uitgevoerd. Maar eerder ging de organisatie schuil onder de weinig aansprekende naam Caf/SCO. Toen Meeuse in 2003 aantrad nam hij zich voor: 'We moeten meer aan de weg timmeren en iets aan die naam doen.' Aldus geschiedde: Free Voice werd de nieuwe naam. Tezelfdertijd nam de organisatie in 2004 het initiatief drie jeugdjournaals volgens Nederlands model te produceren in Afghanistan, Suriname en Zuid-Afrika samen met nationale media-organisaties. Inmiddels draaien de jeugdjournaals zelfstandig en zijn ze in eigen land razend populair. Maar ook in Nederland genereerde dit initiatief naamsbekendheid; uit recent onderzoek blijkt dat Free Voice de tweede plaats inneemt als het gaat om naamsbekendheid van Nederlandse organisaties die media steunen in ontwikkelingslanden. Ná de NVJ, maar vóór de Novib, Wereldomroep, Amnesty International en Press Now.

Directeur Bart Dijkstra.

Vlnr.
Margriet
Zoethout,
René
Joosten,
Aik Meeuse,
Kenneth
van Toll,
Annemieke
Adolfsen,
Joyce Griff,
Bart Dijkstra
en Victor
Joseph.

grote ambitie

Niet dat de naamsbekendheid voor betrokkenen zelf nodig was. Meeuse: 'Die wisten ons wel te vinden. Dat vertelt zich snel door: daar is de pot met geld.' Aanvraagformulieren staan op de website. Er worden verzoeken ingediend die variëren van geld voor de aanschaf van een nieuwe laptop, journalistieke vaardigheidstrainingen, het maken van een bedrijfsplan tot hulp bij het opzetten en beheren van een radiostation of netwerkprogramma.

Het enige moment van de dag dat de medewerkers elkaar gezamenlijk treffen is tijdens de lunch in het gebouw van de Wereldomroep, achter het Media-park in Hilversum. Er is een tafel gereserveerd voor de acht medewerkers die vandaag aanwezig zijn. De organisatie is klein met twaalf medewerkers (8,5 fte), maar de ambitie groot. De medewerkers bestrijken vanuit een kantoortuin met een oppervlak van pakweg 40 vierkante meter geheel Azië, Afrika, Latijns-Amerika, Oost-Europa en sinds kort het Midden-Oosten en Noord-Afrika.

Directeur Dijkstra: 'We willen zo min mogelijk bureaucratie. Van 1 euro die we ontvangen gaat 85 cent naar de projecten. Daarom houden we het bureau zo klein mogelijk. Buiten Hilversum hebben we geen kantoren, maar werken we met *counterparts*: media- of koepelorganisaties in andere landen.'

Twee tot drie keer per jaar reizen de medewerkers af naar het land dat onder hun continent of binnen hun thema valt. Ze bezoeken lokale koepelorganisaties die aangezocht zijn om een project uit te voeren en houden zelf ook een vinger aan de pols. Ook wordt aan *counterparts* advies gevraagd, mocht een 'onbekende' organisatie een aanvraag indienen. Uiteindelijk bepaalt de adviescommissie van Free Voice en in laatste instantie het bestuur, dat onder meer uit gerenommeerde journalisten bestaat, of een voorstel gehonoreerd wordt.

Daarnaast probeert Free Voice zoveel mogelijk bestaande netwerken te verknoepen. Niet voor niets is in het gebouw van Free Voice ook het trainingscentrum van

de Wereldomroep, RNTC, te vinden. Is dat juist niet de concurrent? Nee, vindt Meeuse. 'RNTC traint journalisten uit "het Zuiden" hier. De trainingen die wij organiseren zijn altijd in het land zelf. Maar wij werken wel samen. Voor het opzetten van de jeugdjournaals hebben we NOS-jeugdjournaalmedewerkers hier in het RNTC laten trainen hoe ze het best informatie konden overdragen.' En ook de bureaus – de Wereldomroep – waar de lunch genuttigd wordt, worden niet beschouwd als concurrent. 'Ze maken radio-uitzendingen in "het Zuiden". Dat doen wij niet.' Meeuse ziet vooral voordelen in samenwerking met verwante organisaties. Hij deelt zijn kantoorruimte met de Dick Scherpenzeelstichting die zich inzet voor 'goede journalistiek' in ontwikkelingslanden. Samen zijn zij verenigd in Villa de Wereld.

De medewerkers van Free Voice zijn oud-journalisten of oud-ontwikkelingswerkers, zoals René Joosten die sinds 1998 voor de organisatie werkt. Daarvoor woonde hij enige tijd in Nicaragua. Ook hij reist twee tot drie keer jaar naar 'zijn continent' Latijns-Amerika. Hoewel Free Voice bij voorkeur onafhankelijke media steunt is dat niet altijd mogelijk. In Cuba kunnen we helemaal niets doen, vertelt Joosten. 'Daar is onafhankelijke journalistiek onmogelijk. We volgen wat er gebeurt en wanneer dat mogelijk is springen we erop in.' Een satellietzender vanuit een ander land programma's laten instralen, zoals gebeurt in Birma met Voice of Birma-tv: een door Free Voice gesteund ▶

Latijns-Amerika specialist René Joosten.

► en door ballingen gemaakt programma, is niet de *policy* voor Cuba. 'Vanuit Miama zijn er zenders gericht op Cuba, maar die zijn gekleurd in hun berichtgeving. Dat is niet ons ding. Wij werken liever met journalisten daar, maar die zitten allemaal gevangen.'

In Colombia waar 'gedeeltelijke' persvrijheid is, kon Free Voice wel wat doen. De organisatie zorgde voor de opvang van twee journalisten die moesten vluchten. 'We hebben ze opgevangen in *safehouses* in Lima. Steun is belangrijk. Maar journalisten opvangen is niet onze hoofdtaak.' Die ligt vooral in het vergroten van vaardigheden, bijvoorbeeld om over delicate kwesties te berichten. 'Want', weet Joosten, 'slachtoffers vallen vaak onder minder ervaren journalisten'. Regionale organisaties voeren de trainingen uit in samenspraak met Free Voice.

Soms spelen banalere zaken een rol: geen geld om te blijven voortbestaan of afhankelijkheid van de broodheer, die zijn stempel drukt op de berichtgeving. Joosten: 'Vaak zijn vooral de *community* radiostations erg inhoudelijk gericht, maar wij zeggen: marketing en management zijn ook belangrijk. Hoe blijf je bestaan?' Een weekblad in Zuid-Peru dat dacht een onafhankelijke donor te hebben gevonden kwam echter van een koude kermis thuis. Door kritische onderzoeksjournalistiek legde het weekblad een milieuschandaal bloot, waarbij de sponsor van het blad zelf betrokken was. 'Ze zoeken nu naar

andere inkomsten. De meerwaarde van Free Voice is hier nu vooral tijdelijke financiële ondersteuning.'

Een bureau verder zit Kenneth van Toll (binnenkort volgt journalist Victor Joseph haar op). Van Toll heeft Azië onder haar hoede, waar ze van 1995 tot 2000

Azië-specialist Kenneth van Toll.

werkte als correspondent voor onder andere Reuters. Afgelopen jaar reisde ze vaak naar Atjeh. Toen de tsunami in november 2004 ook veel radiostations verwoestte waarbij bovendien veel journalisten omkwamen, bood Free Voice onder andere het Indonesische radionetwerk 68H – tegen de gebruikelijke *policy* in – zélf hulp aan. 'Er zijn nu drie nieuwe radiostations gebouwd en drie bestaande gerenoveerd

op zes strategische plekken. In de buurt daarvan hebben we transistors aan burgers uitgedeeld.' De eerste fase was: noodhulp verlenen, vertelt Van Toll. 'Via lokale radiostations werd nieuws over vermisten verspreid of aangegeven waar drinkwatervoorzieningen en hulpgoederen te vinden waren. De bedoeling is dat de lokale radio's straks als onafhankelijke nieuwsstations zullen functioneren. Nu zitten we in de fase van de wederopbouw en het vredesproces.' Via trainingen van de Indonesische journalistenvakbond worden lokale journalisten ook voorbereid op hun taak als waakhond. 'Door de tsunami is het vredesproces in een stroomversnelling terechtgekomen. Er is nu ook meer persvrijheid dan ooit.' Kritisch schrijven over de Beweging Vrij Atjeh (GAM) en het conflict met de Indonesische Regering was voorheen onmogelijk.

Maar Van Toll is zich ervan bewust dat persvrijheid per cultuur verschilt. 'In Nederland zeg je wat je denkt. Daar ben ik voor, maar in Islamitische landen kan dat niet, dan raak je aan de cultuur. Dat zie je aan de cartoons over de profeet Mohammed die in Maleisië verboden werden. Die cartoons schokkend? Nee, voor ons niet. Voor hen wel. Dat kan ik respecteren.'

Vera Illés komt binnen. De groepsfoto is al gemaakt, maar ze poseert gewillig nog even voor de foto. Illés was jarenlang correspondent voor NRC, Elsevier en AD in Midden- en Oost-Europa. Zij werkt

Feiten en cijfers

- Het bureau telt twaalf medewerkers (8,5 fte) en 62 gespecialiseerde vrijwilligers. In de Raad van Toezicht en Advies zitten o.a.: Cees Spaan (oud-NDP-secretaris) en Pieter Broertjes (Genootschap). In het bestuur o.a.: Hans Verploeg (oud-NVJ)-secretaris) en Harm Ede Botje (journalist Vrij Nederland). In de Adviescommissie o.a.: Ron Brown (oud-hoofdredacteur Noord-Hollands Dagblad) en Rob Vreeken (journalist de Volkskrant).
- Jaarlijks ontvangt Free Voice circa vier miljoen euro subsidie, onder andere van het ministerie Buitenlandse Zaken, de Nationale Postcode Loterij, NOVIB, ICCO en de EU.
- Free Voice richt zich naast deskundigheidsbevordering van journalisten ook op thema's als: management, marketing en versterking van *commu-*

nity radionetwerken; (multimediale) nieuwsvoorzieningen voor kinderen (KIDS NEWS NETWORKS) in Suriname, Zuid-Afrika, Afghanistan en straks waarschijnlijk ook in Marokko, Zambia, Indonesië, Oeganda en Peru; en de rol van radio bij rampen en klimaatverandering (Hier).

- Er wordt samengewerkt met onder andere IFJ, IPS, Dick Scherpenzeelstichting, Press Now, Wegener, RNTC, publieke en commerciële omroepen (via een ontwikkelingsverlof worden Nederlandse journalisten ingeschakeld voor trainingen). Een fusie met Press Now is vorig jaar afgeketst op verschil van inzicht over kosten in Nederland, maar wellicht in de toekomst? Er wordt wel samengewerkt in de voormalige Sovjet Unie. Press Now richt zich vooral op de Balkan.

Vera Illés.

op het bureau van Free Voice, maar haar projecten worden betaald uit het potje van Buitenlandse Zaken dat bestemd is voor toekomstige EU-landen.

Een van de projecten die zij ondersteunt is een centraal geproduceerd jongerenprogramma voor een aantal regionale tv-stations in de voormalige Sovjet Unie. Het land kan niet met naam en toenaam genoemd worden; persvrijheid ligt er uiterst gevoelig.

‘Een politiek programma maken is er op dit moment geen doelstelling. We maken een infotainmentachtig jongerenprogramma over mode, drank en seks. Vrije nieuwsgaring is moeilijk. Maar via een achterdeur proberen we jonge journalisten te trainen in interviewtechnieken, keuze van items en het vinden van geschikte bronnen. Dat leidt tot een andere manier van tv-maken. Voorheen werd vooral statische tv gemaakt: een mevrouw in mantelpak die jongeren interviewt, allemaal heel autoriteitsgevoelig.’ Bovendien vindt ze: ‘je hoeft niet altijd nieuws te maken. De gezondheidszorg is er heel slecht, je kunt zeggen: dat is de schuld van de staat. Maar je kunt ook een beeld schetsen van de gezondheidszorg.’

Een andere interessant project is het onderzoek vanuit Roemenië van twintig regionale kranten om samen met uitgever Wegener een stijlboek te ontwikkelen. Met aanwijzingen voor taalgebruik, maar ook regels voor journalistieke ethiek en professie. Wat er precies in komt te staan bepalen de kranten zelf: voorbeelden van hoor en wederhoor, de vraag of slachtoffers wel of niet in beeld mogen. ‘Dat moeten ze zelf uitmaken. Wij kunnen alleen zeggen: in Nederland doen we het zo.’

Herdenken

De eerste dagen van mei zijn voor journalisten bijzondere dagen. De Internationale Dag van de Persvrijheid, 3 mei. De dag van herdenken, 4 mei. De dag van de vrijheid, 5 mei. Een trits met een bijna vanzelfsprekende samenhang. Voor journalisten geen 3 mei zonder 5 mei. Maar ook geen 3 en 5 mei zonder 4 mei. Zo althans beleef ik het.

Het Perscentrum Nieuwspoort is oud genoeg om zinvolle tradities te koesteren. Eén daarvan is de herdenking op 4 mei van journalisten, drukkers en koeriers(ers) die in de oorlogsjaren pal stonden voor het vrije woord en dit met de dood moesten bekopen.

Heeft dat ruim zestig jaar later nog zin? Die vraag is me vaak gesteld en heb ik mezelf ook gesteld. In 1997 mocht ik er in Nieuwspoort over spreken en vond ik het antwoord erop. Dit nu opnieuw overdenkend, vind ik geen beter.

Herdenken is een ogenblik in respect stilstaan bij leven en dood van hen die de moed hadden zich tegen onderdrukking en terreur te keren; en bij hen die, alleen maar omdat ze ‘anders’ waren, de dood werden ingejaagd.

Herdenken is samen beseffen dat vrijheid en democratie, de harde lessen van de geschiedenis ten spijt, in vele delen van de wereld nu, zelfs geen wóorden met inhoud zijn; beseffen dat vrijheid en democratie, daar waar ze bestaan, elke dag opnieuw weer bevochten moeten worden op hen die proberen haar te belagen.

Herdenken: als een opdracht aan onszelf om ons als vrije mensen niet neer te leggen bij, niet te zwijgen over, maar met het vrije woord als wapen stelling te nemen – als het moet tegen de verdrukking in – tegen antisemitisme, racisme, vreemdelingenhaat in welke gedaante ook. In die zin herdenken heeft altijd zin.

Ik voeg er nu aan toe dat we in eigen land ons niet voldoende bewust kunnen zijn dat het modieuze ‘zeggen wat je denkt’ maar al te vaak staat voor onfatsoen en respectloosheid onder het mom van het vrije woord. Een land waar dat gewoonte wordt, glijdt weg van zijn fundamenten.

*Max de Bok,
oud-voorzitter van Internationaal Perscentrum Nieuwspoort,
oud-voorzitter NVJ*